

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ О.О.БОГОМОЛЬЦЯ
Кафедра хірургії з курсом абдомінальної хірургії

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор закладу вищої освіти з
науково-педагогічної та
навчальної роботи

д.мед.н., проф.

О.М. Власенко

2026 р.

РОБОЧА НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА З ДИСЦИПЛІНИ
ВБ 4.2 «КЛІНІКО-АНАТОМІЧНЕ ОБГРУНТУВАННЯ СИМПТОМІВ ТА
СИНДРОМІВ В ХІРУРГІЇ»

Освітній рівень другий (магістерський)

Галузь знань 22 Охорона здоров'я

Спеціальність 222 Медицина

Освітня програма ОПП Медицина

Розроблено та внесено: Національний медичний університет імені О.О. Богомольця

Розробники: Завідувач кафедри хірургії з курсом абдомінальної хірургії, професор, д. мед. н. І.В. Колосович, доцент кафедри хірургії з курсом абдомінальної хірургії, к. мед. н. І.В. Черепенко

Робочу програму схвалено на засіданні циклової комісії з хірургічних дисциплін

Протокол від «_31» _серпня_____2026 року № _1
Голова циклової комісії з хірургічних дисциплін

доцент, к. мед. н.

(О.П. Стеценко)

ВСТУП

Програма вивчення навчальної дисципліни «Клініко-анатомічне обґрунтування симптомів та синдромів в хірургії» складена відповідно до Стандарту вищої освіти України (далі - Стандарт) другого (магістерського) рівня, галузі знань 22 «Охорона здоров'я», для спеціальності 222 «Медицина» .

1. Опис навчальної дисципліни.

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітній рівень	Характеристика навчальної дисципліни
		Денна форма навчання
Кількість кредитів - 3	Галузь знань: 22 Охорона здоров'я	Обов'язкова
Модулів - 1	Спеціальність: 222 Медицина	Рік підготовки: 4
Змістових модулів - 2		Семестр: VII- VIII
Індивідуальне науково- дослідне завдання:		Лекції: <i>немає</i>
Загальна кількість годин - 90	Освітньо-кваліфікаційний рівень: «магістр»	Практичні заняття: <i>30 годин</i>
Тижневих годин: <i>аудиторних – 6, самостійна робота студента -</i>		Самостійна робота: <i>60 годин</i>
		Вид контролю: <i>диференційований залік</i>

2. Мета та завдання навчальної дисципліни.

Метою викладання навчальної дисципліни “ Клініко-анатомічне обґрунтування симптомів та синдромів в хірургії ” є набуття кожним студентом конкретних знань з хірургії, необхідних для клініко-анатомічного обґрунтування основних симптомів та синдромів, які визначаються в хірургічній практиці з метою поглиблення вивчення патогенезу різних захворювань хірургічного профілю, пояснення виникнення та розвитку провідних симптомів та своєчасне виявлення можливих ускладнень, що формує у студента компетентнісний підхід, який надає можливість встановлення клінічного діагнозу.

Основними завданнями вивчення дисципліни “ Клініко-анатомічне обґрунтування симптомів та синдромів в хірургії ” є оволодіння знаннями, вміннями та навичками щодо питань поглиблення вивчення патогенезу різних захворювань хірургічного профілю, пояснення виникнення та розвитку провідних симптомів та своєчасне виявлення можливих ускладнень.

Компетентності та результати навчання, формуванню яких сприяє дисципліна (взаємозв'язок з нормативним змістом підготовки здобувачів вищої освіти, сформульованим у термінах результатів навчання у Стандарті).

Згідно з вимогами стандарту вивчення дисципліни «Клініко-анатомічне обґрунтування симптомів та синдромів в хірургії» забезпечує набуття студентами наступних компетентностей:

-інтегральні: здатність розв'язувати складні задачі та практичні проблеми у галузі професійної діяльності 22 “Охорона здоров'я”, що передбачає застосування певних теоретичних знань, вмінь, практичних навичок та методів відповідного професійного спрямування;

-загальні: здатність застосовувати знання у реальних клінічних ситуаціях; проводити дослідження на відповідному рівні; демонструвати здатність до адаптації та дій в нових ситуаціях, діяти в автономному і командному режимах, оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт; спілкуватися державною мовою як усно, так письмово, знаходити, опрацьовувати та аналізувати інформацію з різних джерел; виявляти та вирішувати проблеми; приймати обґрунтовані рішення, формувати базові уявлення, що сприяють розвитку загальної культури й соціалізації особистості, підтримці етичних цінностей, знанню важливих етапів вітчизняної історії, спроможності усвідомлення причинно-наслідкових зв'язків розвитку суспільства з використанням їх у професійній і соціальній діяльності на основі положень фундаментальних наук, а також діяльності у відповідності із основними безпечними та етичними принципами (мотивами) .

-спеціальні (фахові, предметні): провести збір та аналіз інформації від пацієнта (скарги, анамнез захворювання, анамнез життя, епідеміологічний

анамнез, алергологічний анамнез); провести загальний огляд пацієнта; обґрунтувати діагнози різних захворювань внутрішніх органів; обґрунтувати патогенетичні механізми розвитку різних патологічних станів; попереджувати розвиток ускладнень захворювань, що обумовлені віковими та індивідуальними особливостями ділянок, внутрішніх органів та інших анатомічних утворень; знати клініко-анатомічне обґрунтування провідних симптомів та синдромів, які найбільш часто визначаються при патології внутрішніх органів; продемонструвати провідні симптоми та синдроми, які найбільш часто визначаються при патології внутрішніх органів тощо.

Деталізація компетентностей відповідно до дескрипторів НРК у формі «Матриці компетентностей».

Матриця компетентностей

№	Компетентність	Знання	Уміння	Комунікація	Автономія та відповідальність
Інтегральна компетентність		спроможність розв’язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у галузі професійної діяльності 22 “Охорона здоров’я”, що передбачає застосування певних теоретичних знань , практичних навичок та методів відповідного професійного спрямування			
Загальні компетентності					
ЗК.1.	Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях		+	+	+
ЗК.2.	Здатність проведення досліджень на відповідному рівні		+	+	+
ЗК.3.	Здатність до адаптації та дії в новій ситуації		+	+	+
ЗК.4.	Здатність працювати в як автономно, так і в команді		+	+	+
ЗК.5.	Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт		+	+	+
ЗК.6.	Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так письмово		+	+	+
ЗК.7.	Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел	+	+	+	+
ЗК.8.	Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми		+	+	+
ЗК.9.	Здатність приймати обґрунтовані рішення		+	+	+
ЗК.10.	Базові уявлення про основи медичних знань, що сприяють розвитку загальної культури й соціалізації особистості, схильності до етичних цінностей, знання вітчизняної історії, розуміння причинно- наслідкових зв'язків розвитку суспільства й уміння їх	+	+	+	+

	використовувати в професійній і соціальній діяльності				
ЗК.11.	Базові знання фундаментальних наук, в обсязі, необхідному для освоєння загально- професійних дисциплін	+	+	+	+
ЗК.12.	Здатність бути критичним і самокритичним		+	+	+
ЗК.13.	Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів)		+	+	+
ЗК.14.	Навички здійснення безпечної діяльності	+	+	+	+
Спеціальні (фахові) компетентності					
СК.1.	Проведення збору та аналізу інформації від пацієнта (скарги, анамнез захворювання, анамнез життя, епідеміологічний анамнез, алергологічний анамнез)	+	+	+	+
СК.2.	Проведення загального огляду пацієнта	+	+	+	+
СК.3.	Обґрунтування діагнозів різних захворювань внутрішніх органів	+	+	+	+
СК.4.	Обґрунтування патогенетичних механізмів розвитку різних патологічних станів	+	+	+	+
СК.5.	Попередження розвитку ускладнень захворювань	+	+	+	+
СК.6.	Знання клініко-анатомічного обґрунтування провідних симптомів та синдромів, які найбільш часто визначаються при патології внутрішніх органів	+	+	+	+
СК.7.	Демонстрація провідних симптомів та синдромів у хірургії	+	+	+	+

Результати навчання:

Інтегративні кінцеві програмні результати навчання, формуванню яких сприяє дисципліна: застосовувати знання у практичних ситуаціях; виконувати експериментальні дослідження та проявляти навички за професійною тематикою, адаптуватися до нових ситуацій, ефективно працювати як автономно, так і у складі команди; відповідально ставитись до виконуваної роботи з досягненням поставленої мети; використовувати інформаційні і комунікаційні технології для вирішення різних дослідницьких і професійних завдань; здійснювати пошук інформації в різних джерелах для розв'язання задач спеціальності, приймати обґрунтовані рішення з оцінюванням їх наслідків, проявляти здатність до публічних, ділових та наукових комунікацій; дотримуватися кодексу професійної етики, моральних норм та цінностей, правил

етикету, розуміти основні засади охорони праці та безпеки життєдіяльності в сфері професійної діяльності; проводити збір та аналіз інформації від пацієнта (скарги, анамнез захворювання, анамнез життя, епідеміологічний анамнез, алергологічний анамнез); проводити загальний огляд пацієнта; обґрунтувати діагнози різних захворювань внутрішніх органів; обґрунтувати патогенетичні механізми розвитку різних патологічних станів; попереджувати розвиток ускладнень захворювань, що обумовлені віковими та індивідуальними особливостями ділянок, внутрішніх органів та інших анатомічних утворень; знати клініко-анатомічне обґрунтування провідних симптомів та синдромів, які найбільш часто визначаються при патології внутрішніх органів; продемонструвати провідні симптоми та синдроми, які найбільш часто визначаються при патології внутрішніх органів.

Результати навчання для дисципліни: оволодіння знаннями, вміннями та навичками щодо питань поглиблення вивчення патогенезу різних захворювань хірургічного профілю, пояснення виникнення та розвитку провідних симптомів та своєчасне виявлення можливих ускладнень.

3. Програма навчальної дисципліни

Тема 1 Клініко-анатомічне обґрунтування синдромів та симптомів при гострому апендициті.

Клініко-анатомічне обґрунтування больового, інтоксикаційного синдрому, симптомів Волковича-Кохера, Ровзинга, Образцова, Ситковського, Бартом'є-Міхельсона, Щьоткіна-Блюмберга, Воскресенського, Роздольського при гострому апендициті.

Тема 2 . Клініко-анатомічне обґрунтування синдромів та симптомів при гострому та хронічному панкреатиті.

Клініко-анатомічне обґрунтування больового, диспептичного, інтоксикаційного синдромів, синдромів біліарної гіпертензії, поліорганної недостатності, симптомів Керте, Мейо-Робсона, Щоткіна-Блюмберга, Джонсона-Куллена-Грюнвальда, Мондора при гострому і хронічному панкреатиті.

Тема 3 Клініко-анатомічне обґрунтування синдромів та симптомів при гострому та хронічному холециститі.

Клініко-анатомічне обґрунтування больового, диспептичного, інтоксикаційного синдромів, синдрому жовтяниці, симптомів Ортнера – Грекова, Кера, Мюссі-Георгієвського, Мерфі, Захар'їна, Образцова, Боаса при гострому і хронічному холециститі.

Тема 4 Клініко-анатомічне обґрунтування синдромів та симптомів при непрохідності кишечника.

Клініко-анатомічне обґрунтування больового, інтоксикаційного синдромів, синдрому поліорганної недостатності, симптомів Мондора, Валя, Ківуля, Шланге, Спасокукоцького, Грекова при непрохідності кишечника.

Тема 5 Клініко-анатомічне обґрунтування синдромів та симптомів при перитоніті та перфорації порожнистого органу.

Клініко-анатомічне обґрунтування больового, інтоксикаційного синдромів, симптомів Делафуа, Oelecker, Грекова, Спіжарного, Jober, Blumberg, Юдіна–Якушева, Kulenkampff при перфорації порожнистого органу.

4. Структура навчальної дисципліни

Назва модулів і тем	Кількість годин					
	усього	у тому числі				
		л	сем.	пр.з.	с.р.	інд.
1	2	3	4	5	6	7
Тема1. Клініко-анатомічне обґрунтування синдромів та симптомів при гострому апендициті	16			6	10	
Тема2. Клініко-анатомічне обґрунтування синдромів та симптомів при гострому та хронічному панкреатиті	16			6	10	
Тема3. Клініко-анатомічне обґрунтування синдромів та симптомів при гострому та хронічному холециститі	16			6	10	
Тема 4. Клініко-анатомічне обґрунтування синдромів та симптомів при непрохідності кишечника	16			6	10	

Тема 5. Клініко-анатомічне обґрунтування синдромів та симптомів при перитоніті та перфорації порожнистого органу	16			6	10	
Усього годин	90			30	60	

5. Теми лекцій

Згідно робочої програми навчальної дисципліни «Клініко-анатомічне обґрунтування симптомів та синдромів в хірургії» лекції не заплановані.

6. Теми семінарських занять

Згідно робочої програми навчальної дисципліни «Клініко-анатомічне обґрунтування симптомів та синдромів в хірургії» семінарські заняття не заплановані.

7. Теми практичних занять

Номер за порядком	Тема практичного заняття	Кількість годин
1	Клініко-анатомічне обґрунтування синдромів та симптомів при гострому апендициті	6
2	Клініко-анатомічне обґрунтування синдромів та симптомів при гострому та хронічному панкреатиті	6
3	Клініко-анатомічне обґрунтування синдромів та симптомів при гострому та хронічному холециститі	6
4	Клініко-анатомічне обґрунтування синдромів та симптомів при непрохідності кишечника	6
5	Клініко-анатомічне обґрунтування синдромів та симптомів при перитоніті та перфорації порожнистого органу	6
Разом		30

8. Теми лабораторних занять

Згідно робочої програми навчальної дисципліни «Клініко-анатомічне обґрунтування симптомів та синдромів в хірургії» лабораторні заняття не заплановані

9. Самостійна робота.

№	Тема методичної розробки	Години	Вид контролю
1	Клініко-анатомічне обґрунтування синдромів блювання, дисфагії та порушення акту дефекації.	10	Перевірка робочого зошита студента
2	Клініко-анатомічне обґрунтування симптомів при зовнішніх та внутрішніх грижах живота	10	Перевірка робочого зошита студента
3	Клініко-анатомічне обґрунтування синдрому механічної жовтяниці	10	Перевірка робочого зошита студента
4	Клініко-анатомічне обґрунтування колітичного синдрому	10	Перевірка робочого зошита студента
5	Клініко-анатомічне обґрунтування синдрому кровотечі з травного каналу	10	Перевірка робочого зошита студента
Всього		60	

10. Індивідуальні завдання

Одним з найважливіших шляхів оптимізації і підвищення якості практичної підготовки студентів є виконання індивідуальних навчально-дослідницьких завдань (ІНДЗ).

Основна мета ІНДЗ:

- більш глибоке осмислення і засвоєння теоретичних і практичних знань, умінь і навичок з дисципліни (головним чином в плані міжкафедральної інтеграції їх кінцевого рівня з відповідної спеціальності);
- психологічна і практична підготовка студентів до постійного підвищення професійної кваліфікації, оволодіння основними прийомами науково-бібліографічного аналізу, узагальнення і оформлення різних матеріалів для доповідей, довідок, статей і т.п.

Індивідуальне навчально-дослідне завдання виконується самостійно або у складі робочих груп (2-3 студента) при консультуванні викладачем протягом вивчення дисципліни.

Основні форми ІНДЗ:

- бібліографічний пошук і вивчення літератури з певної теми, її узагальнення, складання огляду про сучасний стан проблеми (написання реферативної роботи), виступ з доповіддю на засіданні гуртка кафедри, студентських наукових конференцій тощо;
- участь у створенні учбово-демонстраційних посібників (стендів, альбомів, таблиць) та інших технічних засобів навчання;
- опанування новітніх методів дослідження, приладів, виконання навчально-практичних студентських робіт.

11. Методи навчання

- За домінуючими засобами навчання: вербальні, наочні;

- В залежності від основних дидактичних завдань: отримання нових знань, формування вмінь та навичок, перевірки й оцінки знань, а також:

- усне обговорення питань теми із залученням більшої частини студентів групи;
- розв'язування ситуаційних задач;
- дискусії з проблемних ситуацій;
- тестування в письмовій формі;
- виконання письмових завдань тощо.

12. Методи контролю

Максимальна кількість балів, що присвоюється студентам при засвоєнні кожного модулю складає 200.

Поточний контроль здійснюється на кожному практичному занятті відповідно до конкретних цілей з кожної теми. При оцінюванні навчальної діяльності використовується стандартизовані методи контролю: усне обговорення питань теми із залученням більшої частини студентів групи; тестування, структуровані письмові роботи, розв'язування ситуаційних задач.

Формою підсумкового контролю успішності навчання з дисципліни є диференційований залік.

Диференційований залік з дисципліни «Клініко-анатомічне обґрунтування симптомів та синдромів в хірургії» – це форма підсумкового контролю, що полягає в оцінці засвоєння студентами навчального матеріалу виключно на підставі результатів поточного навчання та виконання завдань самостійної роботи і, відповідно до навчального плану, не передбачає окремого навчального заняття для приймання заліку. На останньому тематичному навчальному занятті, після закінчення обговорення теми заняття викладач навчальної групи оголошує суму балів студента за результатами поточного контролю.

Оцінка з дисципліни визначається як сума оцінок поточної навчальної діяльності у балах, що виставляються на кожному практичному занятті за відповідною темою.

Максимальна кількість балів, яку може набрати студент за поточну діяльність під час вивчення модуля, вираховується шляхом множення кількості балів, що відповідають оцінці «5», на кількість тем у модулі.

Мінімальна кількість балів за модуль, яку повинен набрати студент при його вивченні для допуску до підсумкового модульного контролю, вираховується шляхом множення кількості балів, що відповідають оцінці «3», на кількість тем у модулі.

Поточне оцінювання						Індивідуальна робота	Максимальна к-ть балів
	T1	T2	T3	T4	T5		
5	36	36	36	36	36	0-20	200
4	32	32	32	32	32		
3	28	28	28	28	28		

Відповідність шкал оцінок якості засвоєння навчального матеріалу

Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
		Оцінка	Пояснення
170-200	Відмінно	A	Відмінно (відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок)
155-169	Добре	B	Дуже добре (вище середнього рівня з кількома помилками)
140-154		C	Добре (в загальному вірне виконання з певною кількістю суттєвих помилок)

125-139	Задовільно	D	Задовільно (непогано, але зі значною кількістю недоліків)
111-124		E	Достатньо (виконання відповідає мінімальним критеріям)
60-110	Незадовільно	FX	Незадовільно (з можливістю повторного складання)
1-59		F	Незадовільно (з обов'язковим повторним вивченням дисципліни)

13. Методичне забезпечення

Викладання навчальної дисципліни на практичних заняттях забезпечується методичними розробками кожного практичного заняття, наочними засобами навчання для кожного заняття (презентації, навчальні фільми), інформаційним ресурсом кафедри.

11. Рекомендована література

Базова:

1. Симптоми і синдроми у хірургії: навчальний посібник (ВНЗ IV р. а.) / І.Д. Герич, С.Д. Хіміч, А.С. Барвінська та ін.; за ред. І.Д. Герича, С.Д. Хіміча – видавництво «Медицина», 2016. - 304 с. ISBN 978-617-505-445-1
2. Невідкладна хірургія. Підручник для студентів VI курсів медичних факультетів медичних вузів: / Авт. кол.: В.В. Бойко, В.М. Лісовий, В.А. Капустник, Л.Й. Гончаренко, І.А. Тарабан, В.В. Макаров та ін.; під ред. чл.-кор. НАМНУ, проф. В.В.Бойка; чл.-кор. НАМНУ, проф. В.М. Лісового – Харків., «НТМТ», видавництво, 2019. - 514 с. ISBN 978-617-578-116-6
3. Хірургія : підручник / [Я. С. Березницький О. В. Білов, Л. С. Білянський та ін.] ; за ред. Я. С. Березницького. – Вінниця : Нова Книга, 2020. – 528 с. ISBN 978-966-382-834-3
4. Хірургія: підручник /О.Ю.Усенко, Г.В. Білоус, Г.Й. Путінцева. – 5-е вид. – К.: ВСВ «Медицина», 2021. – 416 с. ISBN 978-617-505-853-4
5. Я.С.Березницький, М.П.Захараш, В.Г.Мішалов, В.О.Шидловський Хірургія, Том I 2006 , Підручник 49,14 Д.А.
6. Я.С.Березницький, М.П.Захараш, В.Г.Мішалов Хірургія, Том II 2007 , Підручник , 628 с.
7. McLatchie, Greg, Neil Borley, and Joanna Chikwe (eds), Oxford Handbook of Clinical Surgery, 4 edn, Oxford Medical Handbooks (Oxford, 2013; online edn, Oxford Academic, 1 Mar. 2013),
<https://doi.org/10.1093/med/9780199699476.001.0001>

Допоміжна:

1. Невідкладна хірургія органів черевної порожнини (стандарти організації та професійно орієнтовані алгоритми надання медичної допомоги) / За ред.

- Фоміна П.Д., Усенко О.Ю., Березницького Я.С. – К.: Бібліотека «Здоров'я України», 2018. — 354 с. – (Серія «Бібліотека «Здоров'я України»)
2. SCHWARTZ'S PRINCIPLES OF SURGERY 2-volume set 11th edition 11th Edition/ F. Brunickardi (Author), Dana Andersen (Author), Timothy Billiar (Author), David Dunn (Author), John Hunter (Author), Lillian Kao (Author), Jeffrey Matthews (Author), Raphael Pollock (Author) - McGraw Hill / Medical, 2019. – 2448
 3. Kirk's Basic Surgical Techniques, 7th Edition/ By Fiona Myint, FRCS – 2019. – 272
 4. Загальна хірургія: підручник /С. Д. Хіміч, М.Д.Желіба, , І.Г.Герич та ін.: за ред. професорів С. Д. Хіміча, М.Д.Желіби,. – К.: ВСВ «Медицина», 2018. – 608с.

12. Інформаційні ресурси

- Офіційне інтернет-представництво Президента України <http://www.president.gov.ua/>.
- Верховна Рада України <http://www.rada.kiev.ua>.
- Кабінет Міністрів України <http://www.kmu.gov.ua/>.
- Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України <http://www.mon.gov.ua>, www.osvita.com.
- Міністерство охорони здоров'я <http://www.moz.gov.ua/ua/portal/>
- Постійне представництво України при ООН <http://www.uamission.org/>.
- Association for Academic Surgery <https://www.aasurg.org/>
- Європейська асоціація хірургів <https://www.europeansurgicalassociation.org/>
- Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського <http://www.nbuv.gov.ua/>
- Національна наукова медична бібліотека України <https://library.gov.ua/>
- Національна медична бібліотека Національного інституту здоров'я США <https://www.nlm.nih.gov/>
- освітній портал НМУ імені О.О. Богомольця <https://nmuofficial.com/>.